

3 oktober 1914

De Duitsers trekken troepen samen ten oosten van Antwerpen, maar schieten in het westen slecht op. Kanonnen zijn opgesteld op de heuvel bij Heist-op-den-Berg, die tot Lier schieten.

Tot vanmiddag, toen ik Leuven verliet, waren, naar men zegde, zes kleinere forten van Antwerpen genomen ten koste van vele offers. Het fort Walem bij Mechelen houdt nog stand. De Belgen beantwoordden op een gegeven ogenblik het vuur der Duitsers niet meer, die daarop tot een bestorming overgingen, maar tot 300 m gekomen, werden zij weggemaaid door de Belgische kanonnen en teruggedreven.

Het beleg van Antwerpen.

Berlijn, 2 oktober. Het grote hoofdkwartier meldt vanavond om 10 uur:

Voor Antwerpen is het fort Sint Katelijne-Waver en de redoute Dorpveld met de daartussen gelegen versterkingen gistermiddag om 5 uur bij bestorming genomen.

Het fort Walem is ingesloten.

Het westelijk vooruitgeschoven belangrijke steunpunt Dendermonde is in ons bezit.

Uit België.

Alle inlichtingen, door het Handelsblad van Antwerpen vergaard, stemmen overeen, dat de verliezen der Duitsers, die Antwerpen belegeren, in de nacht van woensdag op donderdag ontzaglijk

moeten geweest zijn, terwijl die van de Belgen buitengewoon gering zijn.

Rond 8 uur in de morgen, toen de Belgische forten een tijdlang gezwegen hadden, zijn de Duitsers uit hun schansen gekomen en zijn tot de tussenruimten genaderd, menende de Belgen te verrassen.

Daarbij zijn zij onder het kruisvuur der forten, redouten en veldbatterijen gekomen en letterlijk weggemaaid.

Bij het fort van Willebroek heeft men de belegeraars ook laten naderen en hun daarna de volle laag gegeven.

Te Lier heeft een betrekkelijke kalmte van enige uren de Belgische troepen in staat gesteld, niet alleen hun schansen te versterken, maar zelfs terrein te winnen op de Duitsers, die ver voorbij Berlaar zijn getrokken, op de weg naar Kessel.

De toestand te Lier is niet veranderd.

De stad is bijna leeg en bijgevolg rustig. Door granaten zijn hier en daar woningen beschadigd, doch persoonlijke ongelukken zijn niet veroorzaakt.

Ook te Duffel zijn de hele nacht kanonschoten gewisseld tussen het fort van Duffel en de Duitse stellingen.

Tegen de morgen hebben de Duitsers hun mikpunt gewijzigd en Duffel beschoten, waar er, zo min als in de omtrek, nog een levende ziel verblijft.

De schoten waren vooral gericht op de kerk, die echter niet geraakt is, en op het gasthuis, dat reeds de vorige dag ontruimd was.

Een der bommen is gevallen op een huis in de Molenstraat, dat vernield werd.

Verdere schade is door de bommen niet veroorzaakt.

Over het nieuwe bezoek van een Zeppelin, schrijft het Handelsblad van Antwerpen van gisteren:

Hedennacht rond half vier, terwijl onze forten zeer duchtig het vuur der Duitse kanonnen beantwoordden, hebben onze beide fortenlijnen het bezoek gehad van een Zeppelin. Deze, die zeer hoog vloog, werd door onze zoeklichten beschenen en kon van sommige punten der stad zeer goed gezien worden.

Het fort van Broechem, aan de eerste fortenlijn, signaleerde het vijandelijk luchtschip, zich richtend naar Antwerpen. Het passeerde boven Ranst en werd dan door fort I, te Wijnegem, dat zich in de 2^e verdedigingslijn bevindt, duchtig beschoten. Men heeft dan zeer duidelijk enige zwaardere slagen gehoord. Dat waren bommen die het luchtschip bij het fort Broechem heeft uitgeworpen, zonder schade te veroorzaken.

Het luchtschip maakte dan spoedig dat het wegkwam en kreeg nog enige granaten achterna toen het onze eerste fortenlijn weer passeerde.

Men seint ons uit Breda:

Gisterenmiddag uit Antwerpen vertrokken personen delen mee, dat de aanval op de Antwerpse forten de gehele dag heeft voortgeduurd. Vooral zijn de forten Sint-Katelijne-Waver, Walem en Lier onder vuur genomen. Alle forten houden tot nog toe stand. Een gerucht betreffende de inbezitneming van fort Sint-Katelijne-

Waver door de Duitsers is onjuist. Het is in de wereld gekomen door een krijgslist der Belgen. Deze hadden namelijk een grote strook grond voor dit fort ondermijnd en met nat stro en licht ontplofbare stof opgevuld. Toen deze strook door een granaat geraakt werd, ontstond een hevige ontploffing en werd het fort door de rook onzichtbaar. De Duitse infanterie, menende dat het fort buiten staat van tegenweer was, deed een aanval, waarbij zij honderden doden kreeg.

Sinds enkele dagen schijnt er weer uit Antwerpen een rechtstreekse verbinding met Parijs te zijn. De Parijse kranten worden te Antwerpen gevent en vinden gretig aftrek.

In Antwerpen is men, de toestand in aanmerking genomen, zeer kalm. Duidelijk hoort men het gedonder van het geschut. De uittocht van vluchtelingen blijft aanhouden, vooral naar Engeland.

Mechelen moet gisteren weer gebombardeerd zijn door de Belgen, aangezien er Duitse troepen in die stad waren. Na enige uren moesten de Duitsers voor de hevige kanonnade terugtrekken.

Het beleg van Antwerpen.

Antwerpen, 2 oktober.

De stad Lier (binnen de 1^e fortelinie, aan het zuidoostelijke front van de stelling Antwerpen) is heden opnieuw door de Duitsers gebombardeerd. Verscheidene huizen werden getroffen.

Vannacht is het fort Lier van drie kanten aangevallen. De Belgen gingen met gevelde bajonet op de vijand los en sloegen hem met grote verliezen terug. Zij maakten ook 30 krijgsgevangenen.

De forten van Walem (zuidfront) hebben de Duitsers vannacht naderbij laten komen en daarop het vuur geopend. De Duitsers leden verliezen en waren gedwongen terug te trekken.

Dendermonde werd vannacht ook aangevallen. De Belgen lieten de brug in de lucht springen en dreven de vijand ook hier terug.

Om 4 uur vloog een Taube-vliegtuig boven Antwerpen, doch het werd door het vuur van de forten niet getroffen

Het beleg van Antwerpen.

Berlijn, 2 oktober. Het grote hoofdkwartier meldt vanavond om 10 uur:

Voor Antwerpen is het fort St.-Katelijne-Waver en de redoute Dorpveld met de daartussen gelegen versterkingen gisteren om 5 uur in de namiddag bij bestorming genomen.

Het fort Walem is ingesloten.

4 oktober 1914

De beschieting van Antwerpen.

Berlijn, 3 oktober. Het grote hoofdkwartier meldt:

Bij de aanval op Antwerpen zijn ook de forten Lier, Walem, Koningshooikt en de tussengelegen versterkingen gevallen. In de tussengelegen stellingen veroverden wij 30 kanonnen.

De opening, in de buitenste fortengordel geslagen, stelt de Duitse troepen in staat om de aanval tegen de binnenste fortelinie en de stad te beginnen.

Parijs, 3 oktober. De Duitsers bombarderen de zuidoostelijke sector van de vesting Antwerpen, zonder nog uitwerking van betekenis te hebben kunnen bewerkstelligen.

Zij hebben verscheidene infanterieaanvallen op de verdedigingswerken gedaan, die zijn afgeslagen.

Het beleg van Antwerpen.

De Belgische bladen bevestigen met geen enkel woord de inneming van het fort Sint Katelijne Waver en de redoute Dorpveld door de Duitsers, in de officiële kennisgeving van de Duitse generale staf van eergisteren vermeld. Integendeel verzekeren zij dat alle forten nog stand houden.

We laten hier het een en ander uit hun mededelingen volgen:

In de nacht van donderdag op vrijdag hebben de Duitsers een aanval met de bajonet gedaan op de vooruitgeschoven stellingen van Koningshooikt, na eerst het fort met bommen van alle kanten beschoten te hebben.

De aanvallers zijn met zware verliezen afgeslagen.

Vrijdagmorgen is de beschieting van Lier hervat.

Het was 8 uur 45, toen de eerste bom viel en weer was het vuur vooral gericht naar de kant van het gasthuis.

Er kwamen ook granaten terecht nabij de Sint Gummaruskerk.

In de Begijnenstraat vooral is de verwoesting groot geweest; de margarinefabriek van M. Raeymaekers en het huis van M. Verdonck

zijn vernield; ook op de fabriek van M. Vermeulen is een regen van bommen terechtgekomen.

Rond 10 uur vielen ze vooral in de Rechtstaat tussen de brug en de kerk.

In de Berlarij is het huis van M. Pr. Peeters verwoest en werd een man de arm afgeschoten.

Op de Kapucijnenvest is de vernieling ook groot.

Het fort van Lier is ongeschonden, hoewel er meer dan 50 zware bommen op terecht zijn gekomen.

Vrijdagmorgen is het fort van Walem beschoten door Duitse batterijen, opgesteld tussen Blaasveld en Willebroek en te Breendonk.

Rumst moet vrijdagmorgen nogal geleden hebben.

De Belgische artillerie heeft, van haar kant, heerlijk gemaaid in de rangen van het Duitse voetvolk, dat uit Mechelen aanrukte.

De Belgen lagen in de loopgraven voor Walem en hadden het er niet te warm.

Het fort van Kessel heeft de Duitse aanvallers glansrijk achteruitgeslagen.

Een deel trok af over Nijlen, een ander over Bevel en Herenthout.

Belgische troepen voetvolk en artillerie zetten hen achterna.

Te Nijlen zijn de schone kerk en pastorie vernield en is op de burgers geschoten.

De Belgische troepen hebben vrijdag de Grobbendonk de bruggen over de vaart en de Kleine Nete doen springen, daar de Duitsers in aantocht waren.

De inwoners namen de vlucht toen zij het grof geschut hoorden. Aan de Heikant stonden talrijke huizen in brand. Ook te Bouwel zijn alle inwoners gevlucht.

Over het bezoek van de Taube boven Antwerpen vertelt het Handelsblad van Antwerpen nog dat het vliegtuig een bom op de spoorweg te Zurenborg heeft geworpen, op ongeveer 50 m van de loods der locomotieven, naast de lijn Antwerpen-Brussel.

Het Belgische geschut, dat op de Duitse verkenner schoot, heeft in de stad enige ongelukken veroorzaakt.

Aan de Cogelslei is een oude man aan de knie gekwetst door een granaatscherf, in de Vijfhoekstraat te Berchem, tussen de Sint Hubertus- en Teirlinckstraten, kwam een granaat in de straat terecht, waar hij met hels geluid ontplofte. Een vrouw werd gedood en haar man erg gekwetst.

In de Thomasstraat viel een granaat door het dak van de woning van dokter Caeymaex, waar hij zonder ontploffen terecht kwam in het bed van de meid.

Verder is een 68 -jarige rentenier in de Juliaan Dillenstraat gedood. Het hoofd werd hem door een granaat van de romp gerukt.

Ten slotte is nog een klein meisje gewond.

De Taube, die inmiddels was verdwenen, had tal van proclamaties, getekend von Beseler, opperbevelhebber van het belegeringsleger, over de stad en de forten uitgestrooid, gericht aan de soldaten. In

het Frans en in het Vlaams stond er in gemeld, dat de Belgische soldaten niet weten waarvoor ze vechten, dat de Belgen door de Engelsen en Fransen worden bedrogen, dat de overwinningen der Russen verzonnen zijn en dat de Belgische bladen aan de Engelsen en Fransen verkocht zijn.

Ook werd er in verzekerd, dat de Belgische krijgsgevangenen in Duitsland zeer goed worden behandeld en dat het onwaar is dat ze voor de Duitse troepen in Oost-Prusen uit worden gezonden.

De soldaten werd ten slotte aangeraden zich over te geven, om alle verder bloedvergieten te voorkomen, hen tevens aan hun vrouw en kinderen herinnerend.

Zouden de Duitsers soms iets gewaar worden? Vraagt het Handelsblad.

We lezen in het dagblad van Noord-Brabant:

Te Breda zijn 82 zusters van de ziekdienst uit Lier aangekomen. Zij gaven een levendige indruk van de uitwerking, welke één enkele bom hebben kan.

De stad Lier is, naar men weet, beschoten over het fort Lier heen.

Een der eerste bommen viel midden in het Gasthuis, drong door het dak, door het plafond van de tweede ziekenzaal, het plafond van de eerste ziekenzaal, en sloeg neer in de stenen vloer van de benedenverdieping. In die tussentijd sloeg het moordtuig tien soldaten dood en twee oude vrouwen, terwijl het zo velen kwetste, zwaar en licht, dat vier dokters heel de dag bezig geweest zijn om de gewonden te verbinden.

Er lagen 150 soldaten in het gasthuis, gekwetsten die er verpleegd werden. Ze vluchtten allen naar beneden in de kelders, zelfs een soldaat met één been strompelde de trappen af naar buiten. De bom heeft overigens in het gasthuis alles overhoop gezet, stoelen, tafels en bedden werden door elkaar gesmeten en alle ruiten vlogen stuk.

Een volgende bom sloeg in de tuin en maakte een gat, waar een paard in wandelen kon.

Een andere bom ketste op de voorgevel en dode in een huis aan de overkant drie personen.

Het bleef bommen regenen; de zieken werden in auto's naar Antwerpen gevoerd, de zusters namen de vlucht naar Lier.

Ze vertelden nog, dat te Duffel het "zottenhuis" geraakt is en de 500 krankzinnigen zijn weggeleid.

Uit België.

In Belgische bladen vinden wij vermeld dat er 23.000 dienstplichtigen van de lichting 1914 zich hebben aangemeld. Velen zijn naar Ieper en Oostende gezonden, anderen zijn reeds in de forten Rumst, Walem, Duffel en Dendermonde tewerkgesteld, waar zij loopgraven hebben aangelegd.

De oorlogstoestand.

Behalve voor Antwerpen, schijnen zich volgens de laatste berichten op geen van de bedrijfsterreinen wapenfeiten van betekenis te hebben afgespeeld. Dat de vier forten Walem, Sint Katelijne Waver, Koningshooikt en Lier met de ertussen gelegen versterkingen aan het zuidoostelijke front van de buitengordel der stelling Antwerpen

gevallen zijn, mag men nu op grond van een bericht uit officiële Belgische bron in dit nummer als vaststaand aannemen. Daarmee is een gat ontstaan in de eerste fortelinie, waarachter de Belgen een sterke positie zeggen in te nemen aan de rivier de Nete. Hoewel hier geen forten liggen, is het mogelijk, dat het Belgische leger zich de na de terugtocht op de Antwerpse stelling verlopen tijd ten nutte heeft gemaakt, om veldversterkingen op te werpen teneinde de overgang over de rivier zo duur mogelijk te verkopen. Dan eerst zouden de Duitsers de aanval op de binnenste ring van forten van deze zijde krachtig kunnen aanvatten. Ook in een bericht aan het Handelsblad van Antwerpen vinden wij vermeld, dat de Belgen sterke posities innemen ten noorden van de Nete, terwijl zij versterking hadden gekregen van enige Engelse troepenafdelingen, die, voorzien van grote automitrailleurs, gisteren een blijde intocht in de stad deden. De voorhoede van de Engelse troepenmacht zou heden op het front zijn.

De aanval op Antwerpen.

Londen, 3 oktober. Het Belgische gezantschap heeft het volgende telegram ontvangen van de minister van buitenlandse zaken te Antwerpen:

Ten oosten van de Zenne zijn onze troepen door een hevige aanval van de Duitse artillerie gedwongen geworden op de Nete terug te trekken, na vijf dagen krachtig tegenstand te hebben geboden.

Onze positie aan de Nete is zeer sterk. Het leger zal met al zijn krachten weerstand bieden.

(Ten oosten van de Zenne liggen de vier forten van het zuidoostelijke front: Lier, Koningshooikt, Sint Katelijne Waver en Walem, met de daartussen gelegen versterkingen, die de Duitsers

zeggen genomen te hebben. Dit bericht kan dus als een bevestiging daarvan gelden. De Nete loopt vrij dicht achter genoemde forten. De binnenste fortengordel is verder naar de stad gelegen. Redactie.)

Baarle-Nassau, 4 oktober. De hele nacht heeft men hier het gedonder van zwaar geschut gehoord. Het duurde tot hedenmorgen 5 uur.

Vluchtelingen, die vannacht met een bijzondere vergunning uit Antwerpen zijn kunnen komen, delen mee, dat het vast staat, dat de forten Sint Katelijne Waver en Walem door de Duitsers genomen zijn. In Antwerpen wordt dat stilgehouden, en beweert men, dat alle forten nog intact zijn.

Aan de Brabantse grens.

Baarle-Nassau, 4 oktober.

In de kolonie Merksplas zijn op het ogenblik een aantal krankzinnigen uit Duffel ondergebracht.

Het laatste bericht van Geel is, dat de krankzinnigen uit het gesticht nog allen daar zijn. De gezinsverpleegden zijn echter gedeeltelijk met hun kostheren meegegaan. De anderen zijn in het gesticht ondergebracht. Het is niet mogelijk om in Geel te komen, daar Duitse soldaten de toegangsweg bewaken.

5 oktober 1914

Van de Brabantse grens.

Men meldt ons uit Roosendaal:

De wind gierde zo naargeestig door de portierraampjes van de trein en liet de gordijntjes nijdig flapperen. Donkere wolken joegen aan farden langs de trieste grauwe lucht, en eentonig, uitgeleefd, lagen de omgewoelde akkers de winter te verbeiden, kaal gemaaid en leeg geogst. Wat werkt onze stemming toch wonderlijk terug op de natuur om ons heen. Hoe vaak heb ik, vooral in het najaar, mij langs dezelfde weg jongensachtig verheugd, juist op de gezelligheid, op die pittige “joie de vivre”, die mij daar even over de grens reeds in Antwerpen wachtte, of nog koketter, nog vreugdevoller mondain, op de Brusselse boulevards. Nog geen 2 uur per spoor in de lustig denderende trein, en daar deed zich, voor het Noorderstation de vrolijke drukte in de illuminatie van het avondlicht, in de gouden teerheid van de zon op het plein voor ons open. Een lichte feestelijkheid, waarnaar je vaak tijden lang wonderlijk kon verlangen. En dan was het of die snelle internationale trein, met zijn luxe rijtuigen, met zijn beknopt restaurant, onze vakantieblidschap gretig deelde.

En nu, Antwerpen belegerd onder het onheilspellend dreigen van een bombardement op zijn forten. En Brussel, in de trieste stemming van vrees voor het onbestemde, waarvan ik uit het dagboek van onze zo subtiel zijn somberheid uitschrijvende correspondent zat te lezen in het hoekje van de coupé. Kermend sloeg de wind over de kale velden aan, waar wij telkens en telkens weer schier eindeloos de tijd uit moesten wachten, als aarzelde de trein om het zwaar beproefde Belgenland te naderen.

Maar ik zou niet doorgaan dit keer. Brussel van de wereld afgesloten, het belegerde Antwerpen, waar geen vreemdeling meer binnenkomt. Deze zekerheid van de oorlog, ze is haast niet te realiseren.

De portier van het uitgestrekte station Roosendaal, dat nu verlaten ligt in de wind, spreekt van de stromen vluchtelingen, die hier uit Antwerpen, en van tussen de forten vooral, gestadig maar binnenkomen uit de Belgische treinen. “En grote mensen” zegt hij “welaan die kunnen zich nog redden. Maar het zieligste zijn die stumpers van kinderen, bleek en slaperig, onwennig en schuw, op de vlucht. Het is onmogelijk ze hier allemaal onderdak te geven. Vannacht om half twee zag ik nog hele gezinnen somber zoekend rond dwalen door de stad. Maar het hevigst overstelpt toch nog is Essen op de grens.”

Mijn trein gaat, met een half uur oponthoud, naar Essen door. Haastig komen nog enkele reizigers aanzetten. Het zijn Belgen, die nog geregeld op en neer gaan naar Antwerpen. Onder meer een ambtenaar van het Rode Kruis. En ik rijd mee door naar Essen. Een eind verder zie ik de Nederlandse vlag waaien. Een waarschuwing. We zijn dicht aan de grens.

Het station Essen maakt de indruk van een hotel voor landverhuizers. De wachtkamers, de gangen en vestibules zitten vol met vermoeide mensen, pakken, zakken, koffers en valiezen in verwarring om hen heen. Het zijn Belgische vluchtelingen, zenuwachtig en bleek, met een naamloze onrust in de donker omrande ogen. Ze zitten bij de pakken neer op hun koffertjes, ze slikken traag de happen eten door, die bezorgde familieleden en vrienden hen opdringen, aan de lichtelijk ontredderde tafels, die vol borden, schaaltes, koppen, glazen staan, te veel om geregeld op te ruimen, nu telkens en telkens nieuwe zwermen daar neerstrijken.

Belgische gendarmen laten ons slechts door op vertoon van de pas. De douane controleerde de haastig bijeengepakte bundels, de koffers met het allernodigste, op het laatste ogenblik

bijeengeraapt. De ambtenaren, begaan met al die misère, zijn zeer toegevend. En als de mensen gedurende dit onderzoek een inventaris opmaken, bemerken zij pas wat al nutteloze zaken zij hebben meegenomen, terwijl ze vooral het noodzakelijkste, het dierbaarste in hun vrees hebben achtergelaten.

Toch zijn het blijkbaar merendeels welgestelden, die nog met de treinen hier in ons land binnenkomen. Er hangt een zware geur van wonderlijk vermengde geuren, er gaat een geruis van zijde door deze onrustig wordende volte. Elegante vrouwen trachten hun mondaine glimlach te herwinnen. Ze zijn modieus omhangen van bont, en op heel licht trippende schoentjes, de japonnen even opgewipt, boven ragfijne kousen. Ze houden angstig hun tassen bij zich met bijoux, en, even in een verholten hoekje, laten ze toch nog de poederdons langs de bleke, wat glimmend geworden gezichtjes strelen.

Heel wit in de zwarte omhuiving van hun kappen, de vrome ogen met een schuwe, donkere glans, omzwerfen nonnetjes kleine kuddekens van meisjes, waarmee zij uit kloosters en pensionaten gevluht zijn. Er is iets heel aandoenlijks in de fierheid, waarmee deze religieuzen, evenals al die dames, de boerinnen en het mansvolk, de zwart-geel-rode kokarde dragen op hun zwarte kleed. En de meeste van die wat dromerig verlegen in de drukte rondziende kostschoolkinderen hebben toch ook hun kleine nationale strikje, hun knoopje of broche aan.

Uit het station hangt de Belgische vlag. In de enkele logementen en taveernen zie je binnen door de horren heen de gelagkamers vol van vluchtelingen zitten, vreemd ontheemd, of met overspannen gezichten in dichte kring de laatste nieuwsbladen lezen. De Gazet van Antwerpen schijnt hier nog verschenen te zijn. Maar ik kan er

niet aan komen. Want overal zijn de deuren afgesloten uit vrees voor overrompeling van nog meer uitgewekenen in al die volgestuwde kleine huizen. En op het bellen wordt doodeenvoudig niet meer opengedaan. Daarom ook schenen zij, die eenmaal goed en wel onder dak zijn, zich niet meer buiten te wagen. Want doodstil is het in de straten en op de wegen tussen de herfstige bomen, waar somber de wind doorvaart.

Tot tegen 3 uur nog weer een enkel zwaar bestoven auto, volgeladen met mensen en bagage, uit de richting Kapellen aan komt vliegen naar het station. En er volgen Victoria's met in het zweet gejaagde paarden en allerhande wonderlijk gerei van huifkarretjes en tentwagens en zonderlinge brikken en boerengerij zonder veren, allemaal overvol van meest dames en heren, hoog opgestapeld met koffers, de echte vlucht van onrust en vrees in de afgejakkerde knollen, in het gebonk en gehots van die vehikels, naar de trein "voor Holland", die alweer voorstaat aan het perron, en waarvan ieder compartiment toch reeds ten minste het dubbele aantal reizigers telt.

De verbinding Kapellen-Essen is geruime tijd verbroken geweest. Maar blijkbaar is de Belgische staatsspoor voor de aandrang van de verontruste mensen in de belegerde vesting Antwerpen bezwaken, en sedert een paar dagen rijden de treinen ook over dit traject nog weer door. Zodoende zijn daar vrijdag en zaterdag telkens ongeveer 3000 vluchtelingen in die lange risten van volle spoorwagens op onze grens aangekomen en merendeels doorgevoerd naar Rotterdam en verder.

Maar de wagenverhuurders in Essen en in Kapellen maken toch nog goede zaken. Al stond er vanmiddag langs het station ook een eindeloze file van de meest rustieke karretjes te wachten. Want de

grote stroom van vluchtelingen was vandaag toch geluwd. En verschillende mensen, die vanmorgen uit Antwerpen waren gekomen, vertelden wat hiervan de reden is. Over het algemeen is de bevolking van Antwerpen rustig in het vertrouwen, dat de Duitsers toch nog zullen worden teruggeslagen. Zij leeft er in een stemming van een waarlijk geestdriftig besef van kracht. Het aanzien der stad is dan ook in het geheel niet somber. Het is overdag druk op straat, en zelfs hoort men er veel zingen. De Vlaamse Leeuw verstomt er nog geen ogenblik. Alleen zaterdagmorgen is er een ogenblik van ontmoediging geweest, na het vernemen van de uitwerking van het Duitse geschut op de reeds genoemde forten. Toen was men reeds begonnen om de gewonden uit hospitalen en lazaretten te vervoeren naar de treinen naar Oostende. Ook, zo vertelde men, waren de gezantschappen gewaarschuwd om zich naar Oostende te verplaatsen. Maar tegen de middag waren er zulke bemoedigende berichten ingekomen, dat geen dezer noodmaatregelen doorgevoerd werd. Die berichten luiden: "De Belgische bezetting had verbinding gekregen met Engelse en Franse hulptroepen. De Duitsers waren fel bestookt, en vooral door bajonetaanvallen van de Engelsen hier en daar teruggedreven." Inderdaad had men in Antwerpen sedert gisterenmiddag dan ook geen kanongebulder meer gehoord. De vreugde uitte zich vooral onder de Belgische soldaten, waarvan er 's avonds juichend en zingend rondtrokken. En vanmorgen was het prachtige vertrouwen weer teruggekeerd in de stad. Zo vernam ik ook van een Antwerpse familie, dat zij deze morgen langs haar huis een konvooi Duitse krijgsgevangenen had zien trekken, waarvan het vervoer zou geduurd hebben van half zeven tot half elf.

Deze mededelingen, zo kersvers uit de belegerde stad, werden mij van verschillende kanten bevestigd. Omdat er echter zoveel

geruchten lopen onder de uitgewekenen, sein ik ze u onder voorbehoud.

In de trein naar Roosendaal reisde ik met een blijkbaar zeer welgestelde familie, die op weg was naar Den Haag. Ze spraken met elkaar over al die triestige omstandigheden, die de oorlog in elk gezin zo wreed laat gevoelen. Maar plotseling kwam een van die zeer bekoorlijke dochtertjes tot een ontstellende ontdekking ... zij had in het ontvluchte Antwerpse huis haar handschoenen achtergelaten.

Het beleg van Antwerpen.

Berlijn, 4 oktober. Officieel wordt uit het grote hoofdkwartier hedenavond gemeld dat de krijgsv verrichtingen voor Antwerpen zich heden in overeenstemming met het reisplan voltrokken, zonder dat de gevechten hebben plaats gehad.

Antwerpen, 4 oktober. De toestand van de versterkte stelling Antwerpen is onveranderd gebleven.

Berlijn, 4 oktober. De zware Duitse artillerie heeft sedert de aanvang van het beleg van Antwerpen de hele zuidelijke linie der buitenforten genomen. In Duits bezit of tot zwijgen gebracht zijn fort Walem, de redoute chemin de fer, het fort Sint Katelijne, de redoute Wavre en het fort Koningshooikt, de redoute Tallaart en fort Lier. Het ten noorden gelegen fort is door bommen uit een Zeppelin belangrijk beschadigd.

Het resultaat van het Duitse bombardement bestaat hierin, dat een ononderbroken bres van 13 km is gemaakt en dat er zes overgangen over de Nete in Duitse handen geraakt zijn. Van alle zuidelijke forten is tot op heden nog alleen het Fort Willebroek niet door de Duitsers

beschoten. Het dichtst bij Antwerpen gelegen fort Lier is van de binnenstad nog slechts 16 km verwijderd. De kades liggen 18 km van het fort. Geheel Antwerpen bevindt zich dus sedert gisteren onder het bereik van het zware Duitse geschut.

De toestand in Geel.

Blijkens mededelingen van een Nederlander, die jongstleden zaterdag en zondag in Geel vertoefd heeft, is de toestand daar veel gunstiger dan sommige wilde geruchten hebben doen vermoeden. Een algemene vlucht der patiënten naar het gesticht heeft nimmer plaats gehad: zij zijn rustig in de pleegfamilies gebleven. Slechts 14 of 15 van die families zijn met hun patiënten naar de grens gevlucht, dus nauwelijks of nog niet eens het honderdste deel van het totale aantal. De Duitsers treden in Geel zeer gematigd op. Weliswaar is in het begin der vorige week een krankzinnige vrouw, die ondanks dreigende sommaties kalmpjes in de nabijheid der soldaten bleef, in het veld door een schampschot aan de wang gewond, maar ernstige gevolgen heeft dit incident gelukkig niet gehad.

Trouwens er was nog geen uur sinds het lossen van dit ongelukkige schot verstreken, of een Duitse luitenant kwam reeds allerhoffelijkst de geneesheer-directeur, dokter F. R. Meeus, zijn verontschuldigen aanbieden. Bovendien staat aan de ingang van alle toegangswegen met grote letters te lezen dat hier een "Kolonie für Familienpflege von Geisteskranken aus allen Ländern" gevestigd is, terwijl duizenden circulaires verspreid zijn (in de eerste plaats onder de pleegfamilies), welke gericht zijn "An der Herrn Befehlshaber und Krieger der Deutschen Armee" en bij het eerste misverstand kunnen worden vertoond.

Uit die circulaire blijkt ten duidelijkste het vreedzame karakter van de Geelse nederzetting. Tot de troepen wordt daarin het dringend verzoek gericht om zo rustig mogelijk door te trekken en geen aandacht te schenken aan eventuele wartaal van niet toerekeningsvatbare patiënten.

Wat de verbinding met Geel betreft, via Mol is het nog per fiets te bereiken. Van de andere kant gaat dit minder gemakkelijk: de bruggen over het Schelde-Maaskanaal zijn door de Duitsers opgeblazen of bezet en met Turnhout (waar vrijdagavond nog 400 Belgen lagen, die nu echter vermoedelijk reeds in Antwerpen zijn aangekomen) krijgt men niet makkelijk verbinding. Een moeilijkheid is ook nog, dat uit Geel langs de gebruikelijke weg geen brieven kunnen worden verzonden omdat het postkantoor vernield is. Onze zegsman kreeg de indruk, dat in of nabij Geel de uiterste vleugel der Duitsers gelegerd was. Hun uhlanen en dragonders reden zeer rustig, de sigaar in de mond, langs de wegen: ja, een drietal militaire fietsrijders waagden zich tot ver buiten de behoorlijk bezette streken.

Dat de Duitsers zich in Geel zeer rustig en welwillend gedragen, zegden we reeds: het blijkt ook hieruit, dat op het gesticht nog steeds de Belgische vlag wappert. Trouwens, daarnaast waait de Rode Kruisvlag, die ook de kerk beschermt. Het plaatsje zelf is, afgezien dan van het postkantoor, intact gelaten.”

Reden tot grote ongerustheid schijnt er dus niet te bestaan.

De geneesheer-directeur heeft dan ook in een op 4 oktober 1914 gedateerde circulaire, welke wij hieronder afdrukken, een geruststellend woord doen horen, waarin alle “jobstijdingen” met nadruk weersproken worden.

Deze circulaire luidt:

“Sedert zondag 27 september jongstleden zijn de omstreken van Geel en Geel zelf omsingeld en bezet door vijandelijke patrouilles: in de uiterste buurten hadden enige schermutselingen plaats. Spoor-, telegraaf- en telefoonverkeer werden afgesloten.

Er heerste natuurlijk onrust onder de bevolking en enkele inwoners namen de vlucht. Doch, gans ten onrechte, stond in de kranten te lezen dat de patiënten uit Geel zouden gevlucht zijn. Ondanks de drukte der omstandigheden, ging en gaat de verpleging hier ongestoord voort en is er geen schijn van welke tekortkoming ook in de verzorging van de ons toevertrouwde zieken.

Ik vraag dringend aan de families van onze patiënten in de toekomst geen geloof meer te hechten aan de jobstijdingen, die nopens Geel in de dagbladen zouden verschijnen, en ik raad hen aan zich zeer wantrouwig te tonen voor alles wat vluchtelingen over Geel zouden verhalen.

Ik kan deze mededeling niet sluiten zonder mijn diepgevoelde dank uit te drukken voor de herhaalde blijken van geredelijke ondersteuning en warme sympathie, die niet alleen mijn bestuur, maar ook mijn diep beproefde landgenoten, uit Nederland ontvingen. Zoals het volk zegt, in tijd van nood leert men zijn vrienden kennen.”

Het beleg van Antwerpen.

Londen, 5 oktober. Een officieel telegram uit Antwerpen meldt, dat het artillerieduel gisteren de hele dag is voortgezet. De algemene toestand onderging geen verandering.

Roosendaal, vijf oktober. Heden is hier een Belgisch kanonnier, die meegevochten had in de stelling Antwerpen, doch sedert was afgedwaald, geïnterneerd. Nog meerderen worden verwacht.

Van de Brabantse grens.

Men meldt ons uit Roosendaal:

Na de trein van gisterenmiddag half vier, die er nog drie-, vierhonderd meebracht, is de stroom van vluchtelingen langs het station Roosendaal vrijwel gestopt. In de trein van acht uur zullen er nog een dertig uit Antwerpen zijn meegekomen, in de late avondtrein geen één meer. Zo was het ook met de vroege ochtendtrein uit Essen. Alleen bracht de trein om half elf vanmorgen weer een paar families, die nu wachten op de verbinding met Vlissingen en met Rotterdam.

Wanneer je deze mensen vraagt hoe het vanmorgen in Antwerpen stond, kijken ze u verdacht aan, en zeggen, bij voorkeur in het Frans: “goed” of “wel wat beter”. Om er wat meer van te weten, moet ge hun letterlijk de woorden uit de mond halen. De argwaan jegens Nederland, waarvan de gastvrijheid, ook te hunnen opzichte, toch tot hen is doorgedrongen, blijkt desalniettemin zeer sterk te zijn.

Wat ik op deze wijze vernam, kan ik aldus samenvatten. Aan het station Antwerpen geeft men de vluchtelingen geen zekerheid, dat zij per trein in de richting van ons land weg kunnen komen. Toch vertrekken er nog, vaak zeer lange, treinen, naar Kapellen. De wagentjesdienst, waarover ik gisteren seinde, moet dan als regel dienen als verbinding met Essen. Maar de voerlui schijnen nogal eens oorlogsprijzen te vragen, en verscheidene uitgewekenen hebben daarvoor geen middelen. Kapellen raakt dus telkens weer overstroomd met onbemiddelde vluchtelingen. Om hen af te

voeren, laat de Belgische staatsspoor dus nu en dan weer een trein rijden naar Essen, waar die arme mensen tot in stallen vol gelegerd zijn. Ze hebben merendeels zelfs geen verschoning bij zich en reeds verspreidt zich hier het gerucht, dat de hygiëne er bedreigd wordt. Gisteravond zou er in zo een stal een oorlogskindje zijn geboren.

Angstige mensen te Antwerpen vertrouwen dan ook veelal niet op de spoorverbinding. Rijkaards komen nog wel per auto, anderen gedeeltelijk te voet, dan weer een eind met een rijtuig. Zo zie je er voor het station aankomen, met merendeels doodvermoeide uitgewekenen, wie het zweet op het gezicht staat, de boorden van de mannen onvoorwaardelijk bezweken. Gisteravond laat zijn er nog uit Essen komen lopen, die bij hun lotgenoten in het gebouw van de Katholieke Kring hier liefderijk zijn opgenomen.

Daarstraks kwam hier op het stationsplein een zwaar bestoven karretje van een banketbakker aan, door twee schuimende paarden getrokken. In vergulde letters stonden de specialiteiten van zijn oven erop vermeld, met het adres: Gebroeders Smit-Boersma, Boomgaardstraat 109-118, Antwerpen. Maar in plaats van dozen met taartjes en pasteien kwamen er nu vijf bleke, verhuyselde mensen en nog wat koffers en tassen uit dat wagentje gewrongen. Oef! Eindelijk frisse lucht, ruimte en neutraal grondgebied.

Zij vertelden, dat ze vanmorgen vroeg om 5 uur uit Antwerpen waren vertrokken. En op mijn vraag hoe het er was volgden zij aanstonds het voorbeeld van hun lotgenoten, curieuze uiting van spontaneïteit, die men bij hen allen opmerkt, en snelden op de krantenkiosk aan, om uit de Nederlandse ochtendbladen dan eindelijk te zien hoe het met de forten om Antwerpen staat.

Want wij weten niets en niets herhalen zij. Alleen wat we met onze eigen ogen hebben gezien, en van mond tot mond vernamen. Dat de stad er zaterdagmorgen slecht voorstond, en dat de Duitsers nog maar juist terug zijn gedreven door de triomfantelijk ingehaalde Engelse troepen.

Verscheidene hunner hadden hen zien trekken, telkens kleine afdelingen, doch soms wel een 2 à 3000 man. Ook gisteravond trokken er al maar meer de stad door, heel geestdriftig en overall van de balkons toegewuifd en toegejuicht in de donkere stad. Want in plaats van na acht uur, mogen de mensen nu na zes uur 's avonds niet meer buiten komen en geen lichten branden in hun huizen. En het grote bewijs van de onrust onder het volk is, dat vooral de bewoners van de arbeidersbuurten zich daar niet aan storen, wat dan wel eens moeilijkheden geeft.

Zo was het ook gisterenavond. Zij konden niet binnen blijven, de geestdriftigen die het voorbijsnorren hoorden van die gepantserde Engelse auto's, die mitrailleurs, die gewapende legerautomobielen, waarvan het trekken langs hen heen soms wel een kwartier duurde, allemaal achter elkaar, vliegensvlug.

En telkens dan weer, door het geratel heen, die vlagen van gejuich, die de Engelsen zwaaiend beantwoordden. Sommigen echter schenen ernstig gestemd en beduidden door gebaren, dat zij zich maar wat stil moesten houden, de Antwerpenaren.

Er zouden ook troepen van de Royal Navy bij zijn. En al deze versterkingen zijn met de Belgen de bressen tussen de forten aan het verdedigen. Zodoende, concludeerden de nog altijd hoopvolle vluchtelingen, zodoende hebben wij nog alleen maar een

kanonschot gisterenmorgen en een gisteren tegen de avond gehoord, geen enkel meer gedurende de nacht.

Het hier door Belgen verspreide gerucht, dat de Duitsers de Antwerpse waterleiding zouden hebben afgesneden, is helemaal niet waar, wel heeft een granaat de prise d'eau van Walem beschadigd, maar die is nu weer hersteld. En, zo besluiten ze dan allemaal, wel min of meer in strijd met hun vlucht, dat het er alles bijeengenomen toch wel heel goed voor staat met hun stad.

Voor Antwerpen.

De bijzondere correspondent van de Köllnische Volkszeitung meldt uit Tildonk, dat na de inneming van de forten van Koningshooikt en Walem en van een redoute nog 330 Belgische kanonnen in het vrije veld genomen zijn.

6 oktober 1914

Het beleg van Antwerpen.

Berlijn, 5 oktober. Het grote hoofdkwartier meldt vanavond:

Voor Antwerpen zijn de forten Kessel en Broechem (beide ten noorden van Lier gelegen) tot zwijgen gebracht. De stad Lier en het fort aan de spoorweg Mechelen-Antwerpen zijn genomen.

Antwerpen, 5 oktober. Volgens een officiële mededeling is de toestand in de Antwerpse fortenkring ongewijzigd.

Hoorden we bij Rijsel en Doornik het gebulder der kanonnen van het zuidoosten, hier dringt dezelfde onheilspellende muziek van het noorden ons in de oren, en de hele avond, de hele nacht maar steeds: boem boem! boem, boem, boem!

Die arme Belgen in hun forten om Antwerpen!

Ons bereikt nieuws op de volgende wijze: een Duitse chauffeur wordt geschoren bij een barbier, die een praatje met hem begint. Het blijkt de chauffeur van de generaal von Wangenheim, die de aanval op Walem leidde en die zoeven terugkwam van het front.

Eenieder spitste de oren. Hij spreekt Duits. Ik lever u de woordelijke vertaling van wat hij zegt: "Er was afschuwelijk geschoten van zaterdag 26 september af. Steeds op Mechelen en de forten erachter. Alle omliggende dorpen werden het een na het ander op maandag en dinsdag genomen, zonder veel moeite. Alleen bij Mechelen hebben we hard moeten vechten en dat werd kort daarop weer verlaten. Na al de bommen moest Walem (fort) wel een puinhoop zijn, en daar ze niet meer antwoordden uit het fort, werd er tot een infanterieaanval besloten. Eerst wachtten we nog een uur... niets! Voor alle zekerheid hebben we toen nog een uurtje gebombardeerd. Geen antwoord! Onze ballon-captif geeft seinen: de bezetting vlucht uit het fort, hals over kop. Gauw de stormaanval, onze gevangenen zouden ons anders ontsnappen. We rukten wel wat overhaast, en in te groten getale tegen het fort op, en stormden tot 300 meter. Daar, rang! Het was of de hel openging. Alles werd weggemaaid. Honderden moeten er voor de wallen gevallen zijn. Het bleek een krijgslist der Belgen. De zogenaamde vlucht was afgesproken werk, en de kanonnières wachtten slechts het gunstige ogenblik af. Wij waren afgeslagen; hele compagnieën zijn weggeveegd, maar we zullen de forten morgen of overmorgen toch krijgen. Zo een bommenregen, daar kan niemand het tegen volhouden. Ik reed naar de generaal terug: hij huilde bijna en riep voortdurend: Meine armen Leute, meine armen Kerle! Maar we zullen ze wreken."

De chauffeur stond op, niemand zei één woord.

Van gezaghebbende zijde gecontroleerd, kan ik u meedelen, dat de hele nacht en de hele dag het kanongebulder doorgeklonken heeft in de stad. Er zijn granaten gevallen tot in Lint en Hove en op de kazerne van Kontich. De ganse dag is er tussen de forten verwoed gevochten aan de Schelde en de Nete, waar de Duitsers vanmiddag nog niet waren overgetrokken. Of zij hun geschut naar voren hebben verplaatst weet ik niet, maar wel verzekerde men mij, dat de linie van het Duitse belegeringsleger niet of slechts weinig is vooruitgekomen. Voortdurend kwamen treinen gewonden Antwerpen binnen.

Gisterenavond had men er het vuur van Lier zien lichten. Wat zaterdag was voorgenomen, is nu gebeurd. De gewonden uit de hospitaal zijn naar Oostende overgebracht.

Een betrouwbaar man verklaarde mij, dat hij zich vanmiddag aan het ministerie van oorlog had vervoegd en vernomen dat de Belgische regering uit Antwerpen naar Oostende was vertrokken.

Alle vluchtelingen stemden overeen, dat het nijpt in Antwerpen. Ook aan de posttrein uit Antwerpen, waarmee de trein van half acht uit Essen naar Rotterdam daar aansluiting heeft, en die anders uit een enkele locomotief met een postrijtuig bestaat, waren nu een reeks overvolle wagens gehangen, ter wille van de uitgewekenen. De Hollandse trein werd er tot in alle bagagewagens mee vol gestuwd, en hoe het verder moest gaan, wist het personeel niet, want uit Vlissingen was een even grote stroom vluchtelingen gemeld, die wachtten op aansluiting

De stemming in Essen was onder dit alles zo gespannen, dat eerst een argeloze Nederlander in het hotel Claessens werd gezocht en

scherp ondervraagd door een Belgische soldaat, en dat later uw correspondent, eveneens van spionage verdacht, op het perron door drie gendarmen gearresteerd werd. Zij waren vermoedelijk de enige Nederlanders in Essen met zijn honderden vluchtelingen, die snakten om op ons grondgebied in veiligheid te komen. En het had maar weinig gescheeld of deze beide Hollanders waren de enigen geweest, die de trein naar Nederland moesten missen. Doch dankzij de grote vertraging, kwamen wij tenslotte nog mee.

Bij aankomst in Roosendaal van deze zwaar bepakte karavaan Antwerpenaren, moesten wij allen een soort quarantaine, tussen Nederlandse officieren door passeren op weg naar de visitatiezaal, een zeer nuttige maatregel op het gerucht, dat er onder de arme vluchtelingen gevallen van schurft zouden voorkomen. Een vermoeden, dat bij mijn weten niet bewaarheid is. Dokters in Essen althans verklaarden, dat in het kamp daar geen besmettelijke zieken waren.

Ook kwam er in Essen, over Maastricht, een afdeling van 70 jonge Belgische lotelingen aan, die aanstonds met de posttrein naar Antwerpen werden doorgevoerd, om gekleed en gewapend te worden, de arme jongens. Ik dacht aan die verzuchting van een Belgisch soldaat: het is zo ontmoedigend! Voor iedere Duitser, die wij neerleggen, nemen er 10 verse zijn plaats weer in. En dan die troepen voor Antwerpen, die nu reeds 14 dagen en nachten aaneen rusteloos hebben doorgevochten, voor een doel, dat meer en meer dreigt ten gevolge van overmacht verloren te gaan. En telkens weer hoor je die bittere klacht: heel ons arme land wordt verwoest.

Men meldt ons uit Eersel op 3 oktober:

Deels ter aanvulling en verbetering van mijn brief van 20 september kan ik nog het volgende melden.

Bij de aankomst der Duitsers vorige zondag was nog een afdeling Belgische soldaten te Mol aanwezig. Een geweergevecht ontstond, waarbij de Duitsers een officier en twee soldaten, de Belgen twee soldaten verloren. Ook enige burgers, die zich niet voldoende schuil hielden, werden gedood. Allen zijn in het begin der week te Mol begraven. Een kind, dat in de schouder werd getroffen, wordt op het kasteel van de vader van de Belgische premier, te Postel, verpleegd.

Ik heb heden de door de Duitsers opgeblazen brug gezien. Het is de spoorbrug over het Kempenkanaal tussen de stations Mol en Balen-Wezel der lijn Herentals-Neerpelt. De brug is aan de oostzijde opgeblazen; een wilde trein, bestaande uit locomotief, kolenwagen en vier personenwagens, heeft het vernielingswerk voltooid.

De avonduitgave van de Bien Public heeft een telegram uit Antwerpen, waaruit blijkt dat de nacht kalm is verlopen. Vanochtend is de strijd opnieuw begonnen met onophoudelijk kanongebulder. Tussen Duffel en Lier heeft de Duitse infanterie getracht vooruit te dringen, en aldaar over de brug van de Nete te geraken. De Belgische artillerie heeft dit echter belet.

Een telegram uit Antwerpen aan de Tijd behelst dat de Engelse minister Churchill daar is aangekomen en de besliste verklaring heeft afgelegd aan de militaire overheid, dat de verbondenen Antwerpen zullen blijven beschermen.

Voorts maakt de correspondent gewag van geruchten, dat de Duitse keizer te Mechelen zou zijn aangekomen.

Van Belgische zijde.

Naar de Belgische legatie te 's-Gravenhage ons mededeelt, verklaart de Belgische regering in tegenspraak met berichten in enkele Nederlandse dagbladen, dat geen enkele kerk, geen enkel openbaar monument te Antwerpen wordt aangewezen voor een of ander militair doel, zoals observatie, schiet- of draadloze telegrafiepост.

Deze verklaring is door de Belgische regering betekend aan de Duitse regering door bemiddeling van de Amerikaanse legatie te Brussel.

Het beleg van Antwerpen.

Terneuzen, 6 oktober. Vluchtelingen brengen het bericht, dat een Duitse legermacht, die door de bres in de eerste fortenlinie op Antwerpen aanrukte, bij Kontich (zuidoostelijk van Antwerpen, tussen de eerste en tweede fortenlinie), door de Engelse en Belgische troepen weer 10 km met grote verliezen is teruggeworpen.

Volgens bericht van het grote Duitse hoofdkwartier hebben de Duitsers voor Antwerpen een nieuw succes te boeken. De forten Kessel en Broechem zijn tot zwijgen gebracht. De buitenste fortengordel is dus over een afstand van ongeveer 25 km in Duitse handen of tot zwijgen gebracht.

Voorts lezen wij in de Duitse mededeling, dat de stad Lier en de spoorwegredoute door de Duitsers is bezet. Lier ligt aan beide

zijden van de Nete en de spoorwegredoute moest de spoorbrug over dat riviertje verdedigen.

Of in deze omstandigheden de Belgen met succes hun stellingen aan de Nete kunnen verdedigen, kan in twijfel worden getrokken.

Roosendaal, 6 oktober.

Gisterenavond in die propvolle trein uit Essen naar Roosendaal was er in mijn coupé op het allerlaatste nog een aardig jong gezin goedig bijgeduwd door de lachende conducteur. Het was een knap paar mensen, met twee allerliefste kinderen. Een schootkindje nog, dat de moeder zo glunder lachend tegen zich aan drukte, en een jochie van een jaar of drie, parmantig met zijn nieuwe rijglaarsjes op het rode kussen. Ja, vertelde de jonge moeder en er was een koortsige gloed in haar donkere ogen, nu was het er niet langer uit te houden. Altijd dat schieten van de kanonnen te horen, dag en nacht door, dat je geen ogenblik durfde te slapen, die benarde vrees voor watergebrek, en almaar door die treinen met gewonden. De buurvrouw beneden was geroepen om in het hospitaal afscheid te nemen van haar man, die daar lag met een schot in de borst. Nu moest hij mee in het grote transport naar Oostende uitwijken. En dan ook de scholen voor het eerst allemaal gesloten. Toen was ze meteen haar jongste hier uit het kinderziekenhuis gaan halen, hij was nu wel beter van zijn bronchitis ... En angstig stak zij de vingers in de oren: oh, dat gebulder van het geschut, het was of zij het nog altijd hoorde. "Daar went men aan", verzuchtte een heer over ons, in wie ik later een van de populairste kopstukken uit België herkende, die even overkwam, om zijn vrouw en kinderen, die in een Brabants klooster gastvrijheid vinden, te gaan bezoeken. "Dat schieten is het ergste niet, maar o, die vluchtelingen, altijd en altijd nog maar weer in lange stoeten, weggebrand uit onze schone

dorpen, weggedreven met de bajonetten, of in een paniek voortgevlogen voor de verbijstering van de granaten, met de doodsangst nog steeds in hun wezen.”

“Gisteren”, vertelde de jonge vrouw vertederd, kwam er bij ons een kruitwagen voorbij met koffers en zakken, waar een kind in een wiegje tussen stond. Vijf kinderen liepen er omheen, lieten zich meeslepen, huilend en doodvermoeid aan de rokken van moeder, die het wagentje duwde. Haar man was gefusilleerd, haar woning platgebrand. Drie dagen lang was zij zo voort komen zwoegen naar Antwerpen toe. En wat wacht haar daar?”

Afgemat liet de om zijn zeggensmacht zo invloedrijke volksman het hoofd achterover leunen, bleek, en met de scherpe trekken van zorg gesneden in zijn spirituele gezicht. Toen legde hij beide handen bevend op zijn verwaakte ogen, als om de visioenen van zijn arme volk af te weren.

Maar in Roosendaal op het station vertelde een lid van het comité mij, dat daar een uitgeputte vrouw was opgenomen in een asiel. Een uur geleden was haar een kindje geboren, toen de Duitsers moeder en wichtje uit het kraambed hadden verdreven, omdat de buurt daar zou worden opgeblazen. Vijf dagen lang was zij vluchtende geweest, meestal te voet, een enkele maal door een voerman een eind meegenomen, eer zij hier de stad had bereikt. Toen ik vanmorgen er naar vroeg, hoorde ik: kraamvrouw en kindje maken het goed. De menselijke natuur schijnt dan soms ook wel onverwoestbaar.

De sterkste indruk daarvan heb ik gisteren in Essen gekregen, waar er 3000 van die opgejaagde bewoners uit de mishandelde dorpen bijeen liggen in het stro van de quarantainestallen.

Omdat je de laatste tijd voorzichtig moet zijn als Nederlander onder die gespannen Belgische bevolking over de grens, had ik aan een wederzijdse relatie verzocht mij voor te stellen aan de stationschef in Essen. De opwinding, of eerder die matheid van verbittering en vrees was er merkbaarder dan de vorige dagen. Er is een zekere malaise in de mensen gevaren, die nu en dan even oplaait in felheid van haat. Zo bleek mij bij aankomst alle controle afwezig. Er was niemand, die naar mijn spoorkaartje vroeg, niemand om mijn pas aan te tonen. En zo bracht een aardige knopenjongen van het station mij op last van de chef naar een nabijgelegen villa, buitenverblijf van een Antwerpenaar, die lid was van het comité voor de verzorging van de vluchtelingen.

Op de bomenweg daarheen vertelde de monter klappende jongen mij van de oorlog, van de mannen ook hier uit het dorp, die nu binnen Antwerpen lagen, en dat er reeds enkelen “kapot geschoten” waren. Maar midden in zijn verhaal bleef hij even achter, want onder het dorre blad had hij plotseling een dikke kastanje zien glimmen. En plots alles vergetend, vertoonde hij mij opgetogen zijn glanzende roestbruine schat.

Daarna heb ik de herinnering aan een salon van veel gloedvolle bloemen op witte zijde, van veel verguld en een zo weelderig met bonte boeketten bestrooid roombank tapijt, dat ik er nauwelijks de voeten op durfde zetten. De heer des huizes stond mij wat gehaast te woord, waar wij zaten op de goudglanzende zetels. Hij was zoeven weer uit Antwerpen terug, uit de stad, het was er rustig. Maar hij had in zijn voiture meneer pastoor mee te dineren gebracht, en het maal kon zo aanstonds beginnen, begrijpt ge?

Te Antwerpen is gisteren de volgende kennisgeving afgekondigd:

De luitenant-generaal, bevelhebber der versterkte stelling van Antwerpen, verzoekt de burgemeester het volgende besluit te doen kennen.

De personen die de versterkte stelling van Antwerpen verlangen te verlaten, kunnen dat vrij doen.

Het is goed verstaan dat gedurende gans de duur van de belegeringsoperaties, geen enkele toelating zal gegeven worden om terug in de stelling te komen.

Luitenant generaal bevelhebber,
Deguise.
Antwerpen, 3 oktober 1914.
De burgemeester,
J. Devos.

7 oktober 1914

Het beleg van Antwerpen.

Antwerpen, 6 oktober. De toestand van Antwerpen is ernstig. De bevelhebber van de stelling heeft vanavond aan de burgemeesters der gemeenten van de stelling de volgende brief gezonden:

Ik heb de eer ter kennis te brengen van de bevolking, dat het bombardement van Antwerpen en omstreken ophanden is.

Natuurlijk zal de bedreiging met of de uitvoering van het bombardement in geen enkel opzicht invloed hebben op de duur van de tegenstand, welke tot het uiterste zal worden volgehouden.

Parijs, 6 oktober. De officiële mededeling van vanmiddag 3 uur zegt, dat de Belgische strijdkrachten, die Antwerpen verdedigen, de

sterke linie van de Rupel en de Nete bezet houden. De aanvallen der Duitsers daarop zijn mislukt.

Berlijn, 6 oktober. Het grote hoofdkwartier meldt vanavond dat over het beleg van Antwerpen heden niets bijzonders te melden valt.

Men schrijft ons uit Vlaanderen maandagochtend:

Het nieuws over de krijgsverrichtingen van zaterdag en gisteren is bijzonder schaars; de censuur werkt met onverbiddelijke gestrengheid, en daar was reden toe, want er was in Vlaanderen een grote troepenbeweging gaande. Nu deze in hoofdzaak is afgelopen, mag er wel vermeld worden, dat er in de laatste dagen een zeer aanzienlijke Engelse troepenmacht op het vasteland is aangekomen en op dit ogenblik zich in de nabijheid van België's meest bedreigde punten bevindt. Ik heb deze troepen gezien; ze zijn in uitstekende conditie en op de zorgvuldigste wijze uitgerust. In hun trein bevinden zich auto's met machinekanonnen, ganse reeksen Londense autobussen met de reclames van Pears nog op de imperialen, auto's met vliegtuigen; het merkwaardigste is wel dat alle voertuigen uitsluitend met mechanische tractie zijn, zodat deze troepenmacht bijzonder gemak van bewegen zal hebben.

Het lijkt geen twijfel dat wij nu zeer belangrijke gebeurtenissen te verwachten hebben.

Uit Antwerpen seint de Belgische correspondent van de Tijd dat de Duitse verdragende kanonnen reeds de dorpen en gehuchten vlak om de tweede verdedigingslinie beschieten, op welk terrein het Belgische bezettingsleger de tegenstander moet tegenhouden.

De Belgen, getuigt hij, vechten met grote verbittering en met te meer vuur, nu de Engelse troepen zijn aangekomen. Te Antwerpen zegt men dat het 30 à 40.000 man zijn, doch deze schatting acht de correspondent sterk overdreven. Hij gelooft dat het er maar 3000 zijn. Dan bespreekt hij de vraag, die op het ogenblik de hele bevolking beklemmt, of de stad zou worden blootgesteld aan de ellende en de verwoestingen van een bombardement, als volgt:

Er zijn mijns inziens aanwijzingen, dat koning Albert de stad zal sparen. In veel kringen is de overspanning echter zo intens, dat men verklaart: "Eerder de stad straat voor straat verdedigen, dan ons over te geven!" Maar ik ging dezer dagen een kijkje nemen rondom het fort Stabroek dicht aan de Nederlandse grens.

Wat viel me daar op? De verschansingen, prikdraadversperringen, loopgraven enz., enz., zijn niet aangebracht in de richting van de vijand, die Antwerpen ook uit het noorden zou willen omsingelen. Neen, wij verwachten met onze kanonnen en mitrailleurs de vijand uitsluitend uit Antwerpen zelf. Alles is gericht tegen troepen, die uit de provincie zelf naderen.

Dat gaf mij te denken. Ik stel mij nu voor, dat, zodra de tweede fortelinies in handen van de vijand zijn, de stad eenvoudig onverdedigd zal worden gelaten. Het hoofdkwartier trekt zich langs Ekeren en Kapellen terug op Stabroek en verdedigt daar tot het uiterste het vaderland, dat in de laatste dagen toonde nog zo diep in het hart der Belgen begraven te liggen.

Dan zal alles wel in een laatste gevecht beslist worden. Indien het leger verliest, is de eer schitterend gewroken.

Wie vlucht, kan zich spoedig in Hollands Putte terugtrekken, of bereikt misschien nog, gedekt in zijn eervolle aftocht door de

versterkingswerken tussen Kapellen en Stabroek, de Schelde, om vandaar uit nog een laatste strijd te wagen in Vlaanderen.

Nadat wij enkele dagen van Belgische bladen verstoken zijn geweest, hebben we er gisteravond een, de Antwerpse Nieuwe Gazet, ontvangen.

Het blad bevat zeer weinig over het beleg, daar aan alle persorganen in de Scheldestad verzocht is, zo weinig mogelijk uit te laten, omdat gebleken is dat zelfs uit de meest voorzichtig gestelde berichten de Duitsers nog voordeel hebben getrokken.

“Zoals ieder zich allicht kan voorstellen, gaat de Nieuwe Gazet dan voort, hebben de Duitsers al hun krachten ingespannen om over de Nete te geraken, maar dat is hun niet gelukt.

We mogen niet vergeten, dat ze de forten van de binnenste lijn niet kunnen aanvallen en nog veel minder de stad beschieten, of ze moeten hun zware kanonnen vooruit kunnen brengen, en als die vooruit gebracht zouden kunnen worden, dan moeten ze toch nog altijd een geschikt terrein vinden om ze op te stellen.

Sedert lang zijn alle maatregelen van verweer daartegen genomen.

Zondag en gisteren heeft onze genie nog alles uit de weg geruimd wat het geschut van de tweede verdedigingslijn kon hinderen, vooral in de richting van de Nete. Om zo te zeggen gans het gehucht Mortsel-molen is verdwenen.

Dat heeft dan veel mensen doen denken en ... voortvertellen dat de Duitsers Mortsel en Boechout in brand hadden geschoten.

Weliswaar zijn er enkele bommen gevallen op Mortsel, op Boechout en ook op Kontich-kazerne, Lint en andere plaatsen in die

omtrek, maar zo moorddadig was dat nu precies niet. Toch werden te Mortsel twee personen gedood.

De kanonnen van de Duitsers moeten staan te Sint-Katelijne-Waver, te Walem en te Koningshooikt.

Meer dan eens hebben zij getracht, onder het verschrikkelijk vuur van onze troepen een brug te leggen over de Nete, doch van degenen die voor dat karweitje werden uitgezonden zijn er niet velen gaaf teruggekeerd.

Boven Broechem ontploften heel de dag granaten die echter niet veel meer schade aanrichtten dan een kraker bij een vuurwerk.

Heel de dag zweefden onze vliegers boven het gevechtsterrein, en het was goed te zien, dat met hun aanduidingen de geweldige artillerie aan onze kant prachtig haar voordeel deed.

Het laat zich gemakkelijk voorstellen, dat duizenden inwoners van al de hier genoemde dorpen een heenkomen naar de stad hebben gezocht.”

Men schrijft ons uit Vlaanderen maandagavond:

Reeds een paar dagen geleden werd er gemompeld dat er iets met de forten rond Antwerpen gebeurd was; het werd telkens tegengesproken, anderen meenden het te moeten volhouden, kortom dezelfde onbehaaglijke toestand als bij Luik het geval is geweest.

De Antwerpse Presse was zondag de eerste die berichtte, dat het fort te Koningshooikt gevallen was, en vandaag werd het te Gent bekend gemaakt door de Bien Public, terwijl in de Flandre Libérale de censor dezelfde passage schrapt!

Nu ik vanavond de Nieuwe Rotterdamse Courant van gisteren in handen kreeg, zie ik daarin dan ook dat gij de laatste dagen beter op de hoogte zijt geweest dan wij in Vlaanderen, waar het volk nog steeds blijkbaar moet leven van het nieuws, waar de censor het rijp voor de acht. De vernietiging van de zuidoostelijke sector der eerste Antwerpse fortentrij moet ongetwijfeld als iets ernstigs worden opgevat. Ik weet wel dat de vesting zelf daarmee nog niet genomen is, maar tenzij de door de Engelsen aangebrachte zware kustbatterijen tegen de Duitse artillerie zijn opgewassen vrees ik zeer.

De komende dagen zullen van het grootste belang zijn en wij staan ongetwijfeld voor een gewichtig keerpunt.

Van het overige oorlogsterrein weinig nieuws. Vandaag en gisteren is weer een artilleriegevecht geleverd op de Denderlinie, zonder enig gevolg echter.

De Engelse hulptroepen blijven geregeld aankomen.

Geel.

Nader vernemen wij, dat weliswaar de toestellen in het postkantoor te Geel vernietigd zijn, zodat telegraferen en telefoneren onmogelijk is geworden, maar dat het gebouw zelf ongeschonden is. Ook verzoekt men ons mede te delen, dat verwondingen van patiënten door surveillerende Duitse soldaten niet meer te duchten zijn, aangezien onmiddellijk na het eerste en enige incident van die aard bepaald is, dat de patiënten niet meer zonder geleide mogen uitgaan.

8 oktober 1914

Bombardement van Antwerpen.

Berlijn, 7 oktober. Het grote hoofdkwartier meldt vanavond:

Het fort Broechem is thans in ons bezit. Onze troepen zijn de Netten overgetrokken en naderen de binnenste fortengordel.

Een Engelse brigade en de Belgische bezettingstroepen zijn tussen de buitenste en de binnenste fortengordel op Antwerpen teruggeworpen.

Vier zware batterijen, 52 stukken veldgeschut en vele machinegeweren, waaronder ook Engelse zijn in het open veld genomen.

Roosendaal, 7 oktober. Vluchtelingen delen met ontwijfelbare stelligheid mee dat de militaire gouverneur van Antwerpen vanmorgen de burgerij aangemaand heeft de stad te verlaten omdat deze gebombardeerd ging worden.

De Duitsers zijn met hun mitrailleurs over de Nete getrokken. Om half elf vanochtend heeft een "Taube" een bom op het Antwerpse station geworpen. De uittocht heeft sedertdien de vorm van een landverhuizing in paniek aangenomen.

Roosendaal, 7 oktober. Vluchtelingen delen mee, dat de koning en de regering van België Antwerpen voor Oostende hebben verlaten en dat vanmorgen de fatale termijn van 24 uur zou zijn aangebroken, die de belegeraar aan de bevolking van een belegerde stad geeft om uit te wijken voor het bombardement begint. De militaire commandant verklaart in zijn oproep aan de burgerij om zich in veiligheid te brengen, dat het bezettingsleger

Antwerpen tot het uiterste zal verdedigen. Nader verneem ik dat het bombardement morgen om één uur zal beginnen.

Roosendaal, 7 oktober. De Nieuwe Gazet van Antwerpen van hedenochtend bevat aan het hoofd de volgende oproep: “De ure des gevaars. Een oproep aan de bevolking”:

Hoe meer het gevaar nadert, hoe zwaarder de plicht weegt op de schouders van de verantwoordelijke personen, om hun medeburgers tot kalmte aan te manen. Een bombardement der stad is misschien aanstaande. Toon nu, burgers, dat ge beschikt over de nodige zelfbeheersing. Denk dat een bombardement, mits men zich wijs en kalm gedraagt, in de regel niets dan stoffelijke schade veroorzaakt. Wij raden dan onze burgers aan: Begeef u binnen uw huizen, zodra ge hoort, dat het bombardement gaat aanvangen. Blijf in de kelders en bedek deze van boven met matrassen of zakken zand. Zet op de zolder emmers water klaar en doeken, om een begin van brand onmiddellijk te kunnen blussen. Maar voor alles, houd uw kalmte, en oefen zo ge kunt een kalmerende invloed uit op uw omgeving. Thans is het de tijd, om te tonen dat we mensen zijn van karakter.

En mocht de vijand binnen onze poorten zijn, dat ieder zich gedrage naar de wetten van het oorlogsrecht. De burgerlijke bevolking mag zich niet in de krijgsaangelegenheden mengen. Ze moet zich onthouden van elke betoging tegen de vijand en staat onder gehoorzaamheid der overheersende partij. Anderzijds heeft ze haar rechten. En om deze te doen gelden, waakt onze burgerlijke overheid over ons. De heer burgemeester, de leden van de gemeenteraad, de notabelen der stad, zij verlaten ons niet in deze benarde omstandigheden.

Welaan dan, met moed, betrouwen, met kalmte en zelfbeheersing de komende dingen afgewacht en allen zij aan zij om elkaar te steunen tot het behoud der orde en rust, want deze alleen kunnen onze stad redden van de ondergang. Laat ons wel bedenken: bezinning verloren, alles verloren.

Hetzelfde blad bevat deze oproep van de commandant der versterkte stelling van Antwerpen aan de jonge mannen binnen deze stelling:

In het belang van de nationale verdediging is het volstrekt noodzakelijk, dat ons leger versterkt wordt. In die omstandigheden doe ik een dringend beroep op de vaderlandsliefde van alle weerbare mannen tussen 18 en 30 jaar, opdat zij dienst zouden nemen als vrijwilligers tot het einde van de oorlog toe. Jonge lieden, uw vaderland heeft u nodig, geef gevolg aan deze oproep. Stel u niet aan het gevaar bloot, dat de overweldiger u, trots recht en wet, zou dwingen tegen uw land dienst te nemen. Blijf niet werkeloos gedurende lange maanden. De voor de dienst goed verklaarde mannen zullen zonder verwijl en zonder gevaar naar het niet door de vijand bezette deel van het land worden gezonden om geoefend te worden.

De redactie der Nieuwe Gazet voegt hieraan toe:

Dezer dagen las men in de steden de oproep van de militaire gouverneur aan de weerbare mannen van de stelling Antwerpen om zich als vrijwilligers in het leger aan te melden. Wij menen te mogen verhoppen, dat deze oproep weerklank zal hebben gevonden in de harten van onze jongelieden. Laat het ons thans niet verbloemen: het vaderland is in gevaar, en al mogen wij misschien nog vol vertrouwen blijven op de einduitslag van de grote

gebeurtenissen die zich thans afspelen in Europa, er dient voorzien te worden in de dringende nood. Wanneer wij nu zien, hoe overal koloniën van Engeland zich beijveren om contingenten van manschappen naar het moederland te zenden, dan menen wij te mogen rekenen op de vaderlandslievende gevoelens van onze jonge mannen. Dat zij, die thans door de oorlog werkloos zijn gemaakt, die niet door de plichten voor een gezin worden weerhouden, die jeugdige sterkte voelen, en door de moed der jeugd zijn beziel, zich thans aanbieden onder de vaandels van het vaderlandse leger. Blijven zij hier ledig staan toezien hoe anderen voor hen strijden, die wel vrouwen en kinderen hebben moeten achterlaten, wellicht zouden zij, moest Antwerpen vallen, voor de zware verplichting komen te staan hun krachten te moeten aanwenden tegen het vaderland. Dat zij wel weten dat de regering, zo goed als voor de vrouwen en kinderen der soldaten, de zorg op zich neemt voor hen, die van hun inkomsten moeten bestaan. Welaan dan, dat zij die zich bevinden in de door ons genoemde omstandigheden, zich scharen aan de zijde van hun makers, dat zij het zwaard aangorden ten strijde tot heil van ons dierbaar vaderland.

Londen, 7 oktober. Een bericht van het oorlogspersbureau meldt dat de Duitsers voor Antwerpen hun stellingen hebben vooruitgeschoven ondanks de krachtige tegenstand van het garnizoen.

Londen, 7 oktober, Martin, de oorlogscorrespondent van de Daily News in België, seinde maandagavond:

Het beleg van Antwerpen ontwikkelt zich tot een brede slag langs rivieren, die heden gewoed heeft van Dendermonde in het westen tot Lier in het oosten langs de oevers van de Schelde, de Rupel en

de Nete, door het Belgisch leger verdedigd met die hardnekkige vastberadenheid, welke het reeds onsterfelijke roem heeft bezorgd.

Gedurende enige tijd heeft de strijd gewoed op het versterkte terrein voor de stad, waar de Belgische veldartillerie zich weer onderscheiden heeft. In de westelijke sectoren van de stelling Antwerpen is de strijd er thans een tussen twee veldlegers. De Belgen hebben daarbij het voordeel dat zij vechten onder bescherming van het uitstekende vestinggeschut. Er kan niet genoeg op gewezen worden dat er een groot verschil is tussen de verdediging van Antwerpen en die van Luik of Namen.

Al kunnen de 42 cm kanonnen het klaarspelen met de Brialmont-ringforten, dan volgt hieruit nog geenszins dat de beschieting even groot succes zal hebben op het uitgestrekte netwerk van onder water gezet land, mijnen en draadversperringen, onderbroken door waterwegen.

Het vraagstuk is er een, dat alleen een zeer groot leger kan overwinnen tot voldoening van de aanvaller.

In het westelijk deel van het operatieterrein heeft de vijand een korte, maar krachtige poging gedaan om de korte linie van Belgische verschansingen te bestormen. Een hagel van geweervuur barstte los over de vlakte, twee mijl zuidelijker dan ik stond. De aanval werd afgeslagen en ons veldgeschut antwoordde onmiddellijk met een hevig bombardement met granaten naar de Duitse verschansingen.

De vijand beantwoordde dit vuur zwak, daar hij daar blijkbaar zonder voldoende artillerie stond en zijn vuren hield geheel op, toen de zware kanonnen in de forten enkele schoten hadden gelost.

Het was merkwaardig te zien, hoe onder het vuren de boeren, die daar nog wonen en hun dagelijkse bezigheden nog verrichten, in groten getale tussen de forten en batterijen onverschillig bleven. De kinderen spelen even vrolijk als altijd, de vrouwen onderhouden hun huizen, de mannen zijn rustig aan het spitten en graven, tot ze worden opgeroepen om loopgraven voor de soldaten te maken.

Het beleg van Antwerpen.

In geheime zitting heeft de gemeenteraad van Antwerpen met eenparigheid van stemmen zijn volle vertrouwen in de militaire overheid uitgesproken in de volgende motie: "De burgerlijke overheid, vertrouwend op de krijgsoverheid, is het volkomen eens weerstand te bieden tot het laatst en liever de stad te laten beschieten dan ze over te geven."

De Belgische regering is met de mailboten van de dienst Oostende daarheen vertrokken. De bevolking trekt in massa's de schipbruggen over naar het Land van Waas om te voet Oostende te bereiken.

De koning bevindt zich nog bij het leger. Een gerucht, waarvan geen bevestiging is te krijgen, zegt, dat hij licht gewond is.

De Antwerpse *Matin* geeft in haar nummer van gisteravond lange lijsten van gewonden, tot de 1^e oktober in verschillende Antwerpse hospitalen opgenomen. Voorts het bericht dat de Antwerpenaar Jozef de Meyer eergisteren uit Parijs gekomen is met opdracht om aan het koninklijk paleis een prachtig bewerkt erevaandel aan te bieden, dat Franse vrouwen geborduurd hebben, en dat de *Ligue des dames de France* schenkt aan de koningin van België.

De Antwerpse banken maken bekend dat zij tot nader order gesloten zullen zijn, 's middags om één uur. Het tramverkeer is van zonsoudergang af gestaakt.

Een naar Amsterdam uitgeweken Antwerpse vrouw, de echtgenote van een der oppassers in de Antwerpse dierentuin, heeft aan het Nieuws van de Dag medegedeeld, dat men in die tuin de hokken der wilde dieren van bepantseringen voorzien heeft en dat alle slangen ter dood zijn gebracht, vermoedelijk uit vrees voor het losbreken der dieren, ingeval de stad beschoten mocht worden.

Engelse hulptroepen zijn in de afgelopen nacht en vandaag nog steeds naar de richting Antwerpen heen gestroomd, allen in dezelfde prachtige conditie en uitrusting, en overal waar zij langs komen hartelijk toegejuicht door de bevolking, die dezer dagen in grote spanning verkeert en weet dat er belangrijke gebeurtenissen op til zijn.

Het bombardement van de stad Antwerpen aangevangen.

Roosendaal, 8 oktober. Vannacht om 12 uur is het bombardement van de stad Antwerpen begonnen.

Ik heb vluchtelingen gesproken, die de granaten over hun hoofd hebben horen fluiten. Het kanongebulder is hier duidelijk te horen.

De karavanen vluchtelingen trekken eindeloos voort. De stad brandt aan de kant van Borgerhout in de richting van de Zuiderstatie. Ook het personeel van de Belgische Staatsspoor komt met de gezinnen gevlucht.

Later: Een der petroleumtanks is in brand geschoten. Het vuur heeft zich meegedeeld aan de Zuiderstatie. Daarna heeft men de petroleum uit de andere tanks laten wegvloeien.

Vermoedelijk tengevolge van de bomaanslag op het hoofdstation te Antwerpen vertrekken de treinen met vluchtelingen uit Ekeren (ten noorden van Antwerpen). Het zijn merendeels treinen van 40 rijtuigen, die telkens ruim 3000 mensen aanvoeren.

Soldaten lopen hier rond met mandjes gesmeerde boterhammen. Een automobiel heeft 5 gewonden aangebracht.

Een Antwerpse spoorwegautoriteit deelde mij mee, dat een bom de koninklijke trein heeft beschadigd, die steeds in reserve staat aan het hoofdstation.

Hansweert. Van de vroege morgen hoort men hier hevig kanongebulder. Het fort Sint Anna schijnt in de lucht gevlogen te zijn.

Londen, 8 oktober. Jones de correspondent van de Daily Chronicle te Antwerpen, seinde gisteren, hoe in weerwil van de uittocht van talrijke mensen het rustige vertrouwen onder de bevolking heerste, dat, zo zegt hij, de Duitsers de stad nooit zullen innemen. Een groot aantal forten houden zich met hardnekkigheid staande en men meende, dat het bombardement, waarmee bedreigd is, slechts een door wanhoop ingegeven list was om te pogen de stad tot overgave te dwingen en haar tevens voor beschadiging te behoeden. Indien het werkelijk zo is, dan zullen de Duitsers, verklaart de correspondent, zeer ontuchtend worden, want de stad zal tot het uiterste verdedigd worden.

Ook zegt hij, dat de stad, niettegenstaande er velen zijn gevlucht, nog vol met volk is, wat hij zo verklaart, dat de bevolking gedurende de laatste weken is toegenomen met de uit de oostelijke, door de Duitsers bezette plaatsen gevluchte inwoners.

Alles wordt gedaan om de verdedigingsmiddelen te versterken en het leger te vermeerderen. De laatste 24 uren hebben de Duitsers niet veel vorderingen gemaakt. Na hevige gevechten zijn zij er echter in geslaagd tot Broechem (oostfront van de stelling) op 7 mijl afstand van de stad door te dringen.

Ten oosten van Duffel (Zuidoosterfront, aan de Nete) zijn de Duitsers 15 maal door een moorddadig vuur van de Belgische mitrailleurs teruggeslagen en steeds kon men de verliezen bij honderden tellen. Ook de Belgen hebben van het Duitse geschutvuur zwaar geleden.

In de streek van Walem (zuidfront, en ten zuidwesten van Duffel) is het gehele land onder water gezet. Wanhopige pogingen deden de Duitsers om door de Belgische linie langs de Nete tussen Duffel en Lier te breken, doch de Belgische mitrailleurs beletten hun steeds de rivier over te komen, terwijl de Belgen alle bruggen hadden laten springen.

Ook de Duitsers bedienden zich, behalve van hun kanonnen, van mitrailleurs, die zij op elk hoog gebouw plaatsten, waaruit de gevechtlijn van de Nete werd bestreken. De Belgen antwoordden met elk hoog gebouw, waarvan zij konden veronderstellen, dat de Duitsers zich bij hun oprukken zouden kunnen bedienen, op te blazen.

Het was later bekend geworden, dat de aanvallers er in geslaagd waren de Nete in het oosten over te steken en dat zij slechts door

het wanhopig verzet van de Belgen verder in bedwang werden gehouden. Dit succes zou de Duitsers echter 20.000 man gekost hebben.

Hevig had de vijand daarna het dorp Lint (zuidoostelijk van Antwerpen, tussen de Nete en de binnenste fortenlinie) gebombardeerd. De plaats werd bezet gehouden, totdat zij geheel in vlammen stond.

Gisteren (dinsdag) tufte ik, vertelt de correspondent nog, naar Waarloos (zuidelijk van Antwerpen), dat op 18 km van Antwerpen gelegen is en ik geloof, dat ik mij zeer goed verder had kunnen wagen. De aanval der Duitsers scheen hier tot stand te zijn gekomen. Aan mijn rechterhand wierp een Belgische batterij granaten in Mechelen, doch de Duitse artillerie antwoordde niet.

Aan mijn linkerhand, in de richting van Lier, werd zwaar geschutvuur gehoord, wat op een offensief van de Duitsers scheen te duiden.

Van Waarloos terugkerend, zag ik de Belgen nog juist een molen en een kerk opblazen. Het waren voorzorgsmaatregelen, om de Duitsers bij een opdringen te beletten deze punten als observatieposten te gebruiken.

De strijd had zelfs bij het invallen van de duisternis nog niet opgehouden en de hele nacht bulderden de kanonnen van het fort van Berchem (van de binnenlinie) in oostelijke richting.

De Duitsers zouden volgens deze correspondent al hun 42 cm kanonnen steeds op slechts één fort richten.

De Duitsers in België.

Baarle-Nassau, 8 oktober. Hedenochtend tegen 11 uur, juist toen ik mij in Turnhout bevond, hebben de Duitse soldaten, in totaal 400 man, een inval in die plaats gedaan. Er ontstond een grote paniek. Heel Turnhout vluchtte over de grenzen.

Op het station Baarle-Nassau-grens staan duizenden personen op de Hollandse trein te wachten. De Duitse soldaten, bestaande uit wielrijders, uhlanen en voetvolk, hebben het gereede geld uit het postkantoor gehaald, in totaal ongeveer 94 frank. Ook hebben zij de kas van het station gelicht.

Een trein, die juist van de Hollandse grens kwam, beschoten zij zonder iemand te raken. Daarna maakten zij de locomotief onklaar. Tot ongeveer half twee bleven zij in Turnhout, daarna trokken ze af in de richting Gierle.

Terwijl zij zich naar het stadhuis begaven, geraakten twee paarden op hol. De daarop zittende uhlanen vielen juist voor mijn voeten er af en werden verwond; de een door zijn lans, terwijl bij de ander het geweer afging, dat hem in de hals trof. De vluchtende inwoners dachten dat er door burgers op hen geschoten was, wat de paniek nog groter maakte.

Ik raakte in gesprek met een Duitse luitenant, aan wie ik vertelde hoe de zaak zich toegedragen had. Onder de Duitse troepen ging reeds het gerucht dat burgers geschoten hadden, doch door de gekwetsten zelf en door mij werd dit tegengesproken.

De luitenant vertelde onder meer dat hij thans te Geel lag en hem opgedragen was een patrouilletocht door de Kempen te doen, om de eventueel daar vertoevende soldaten op te drijven.

In het hotel Grand Monarque verbleven zij enige tijd en dronken daar champagne, welke zij met geschreven bons betaalden. Ze zegden spoedig terug te zullen komen, maar de bevolking geen letsel te zullen doen.

Vannacht om 12 uur is het bombardement van de stad Antwerpen begonnen. De stad staat aan de kant van Borgerhout en het Zuiderstation in brand. Dat zijn de laatste vreselijke berichten over Antwerpen. Het vreselijke, al de ellende, die zo'n kort bericht inhoudt, "de stad wordt gebombardeerd" beseffen wij bij Antwerpen meer dan bij andere steden, die verderaf liggen, nu de stroom van vluchtelingen ons land binnenkomt en wij aan hen de oorlogsellende met eigen ogen zien. Het Antwerpse stadsbestuur heeft, na de val van de zes forten en de tussengelegen versterkingen, die de zuidwestelijke sector van de buitenste fortengordel vormen, nadat de Belgische en Engelse verdedigingstroepen van de Nete waren teruggetrokken, nochtans zich solidair verklaard met het besluit van de militaire overheid, om de verdediging vol te houden, ofschoon een bombardement van de stad daar het gevolg van zou wezen. In verband met de ontzettende gevolgen van dit besluit voor de bevolking, moet men aannemen, dat er gewichtige militaire overwegingen aan ten grondslag liggen.

De veronderstelling ligt voor de hand, dat, mocht Antwerpen het niet kunnen houden, de bezetting in westelijke richting zal trachten weg te trekken, om zich door Vlaanderen heen met de bondgenoten te verenigen. In het westen schijnen de Duitsers zeker niet noordelijker te staan dan Dendermonde. Wil het Belgisch-Engelse leger naar het westen uitwijken, dan zou het dus met de Duitsers in de flank moeten marcheren. Derhalve is te verwachten, dat de belegerden vooraf een poging zullen doen, om de Duitsers aan de westkant van de stad terug te drijven.

Uit België.

Een onzer oorlogscorrespondenten zendt ons de proclamatie die, naar onze lezers reeds weten, door een Duitse militaire vlieger boven Antwerpen naar beneden geworpen is en waarin aan de bezetting werd verteld, dat het toch eigenlijk in het welbegrepen eigenbelang van het Belgisch leger en van het Belgische volk beter zou zijn de ongelijke strijd op te geven, een strijd, die niets te maken zou hebben met de belangen van het vaderland en slechts zal worden volgehouden en gevoerd ten genoegen van anderen. Het merkwaardige stuk, dat in niet direct klassiek Frans gesteld was, luidt als volgt:

Proclamation.

Bruxelles, le 1er octobre 1914.

Soldats Belges!

Votre sang et votre salut entier, vous ne les donnez pas du tout à votre patrie aimée; au contraire, vous servez seulement l'intérêt de la Russie, pays qui ne désire qu'augmenter sa puissance déjà énorme, et avant tout, l'intérêt de l'Angleterre, dont l'avarice perfide à fait naître cette guerre cruelle et inouïe. Dès le commencement, vos journaux payés de source française et anglaise n'ont jamais cessé de vous tromper, de ne vous dire que des mensonges sur les causes de la guerre et sur les combats qui ont suivi, et cela se fait encore journellement. Voyez un de vos ordres d'armée qui en fait preuve de nouveau! Voici ce qu'il contient, ou tous y dit qu'on force vos camarades prisonniers en Allemagne à marcher contre la Russie à côté de nos soldats. Il faut cependant que vos bons sens vous dise que cela serait une mesure tout à fait impossible à exécuter. Le jour venu, où vos camarades prisonniers,

revenus de notre pays vous raconteront avec combien de bienveillance on les a traité, leurs paroles vous feront rougir de ce que vos journaux comme vos officiers ont osé dire pour vous tromper d'une manière si incroyable. Chaque jour de résistance vous fait essuyer des pertes irréparables, tandis qu'après la capitulation d'Anvers vous serez libres de toute peine.

Soldats Belges! vous avez combattu pour les intérêts des princes de la Russie, pour ceux des capitalistes d' l'Albion perfide. Votre situation est à en désespérer. L'Allemagne qui ne lutte que pour son existence, a détruit deux armées russes. Aujourd'hui aucun Russe ne se trouve dans notre pays. En France, nos troupes se mettent à vaincre les dernières résistances.

Si vous voulez rejoindre vos femmes et vos enfants, si vous désirez retourner à votre travail, en un mot si vous voulez la paix, faites cesser cette lutte inutile et qui n'aboutit qu'à votre ruine. Puis vous aurez bientôt tous les bienfaits d'une paix heureuse et parfaite.

von Beseler,

Commandant en chef de l'armée assiégeante.

Commentaar is overbodig. Waarheit und Dichtung zijn gemakkelijk te onderkennen.